

Ján. 14, 6.

I. Kor. 3, 11.

ÉLET ÉS VALLÁS

SZERKESZTI
Dr. PRÖHLE KÁROLY

I. SOROZAT

1. FÜZET

ÚJ ÉLET

ÍRTA
KAPI BÉLA

Budapest, 1924

A LUTHER TÁRSASÁG KIADÁSA

Ár: 6000 Ft.

Élet és Vallás.

Ennek az Istentől egybeszerkesztett kettőnek a szétválasztása — vallástalan élet, élettelen vallás — okozta romlásunkat.

Lelki újraépülésünk, egyéni, családi, egyházi, társadalmi, nemzeti életünk valódi megújódása, egy valóban jobb jövő lehetővé válása első sorban attól függ, hogy ez a kettő ismét eggyé váljék, — hogy életünk a vallásban találja meg legbensőbb, isteni középpontját és vallásunk újjászülő erői hassák át belső és külső életünk egész szervezetét.

Ennek a nagy célnak a megvalósulásáért akar közremunkálni a **Luther Társaságnak** ezen **ÉLET ÉS VALLÁS** c. új kiadványsorozata, melynek egyenként önálló egészet alkotó füzetei szabad időközökben jelennek meg s a tiszta evangéliumi keresztyénség életújító s egyúttal **világnézetalkotó** erejével akarják megragadni mindazokat az aktuális kérdéseket és feladatokat, melyekre a sorozat címében összefoglalt nagy probléma szétágazik.

Saját íróink eredeti dolgozatai mellett kiváló külföldi művek fordításban való közreadását is tervbe vettük.

A legközelebb tárgyalásra kerülő kérdések és tételek a következők:

A vallás nélkülözhetetlensége. — A keresztyén vallás lényege. — A keresztyénség mai világhelyzete. — A keresztyénség és a szociális kérdés. — A családi élet jelentősége. — A nyugati kultúra válsága. — A fajkérdés. — Spiritizmus és theozófia. — A világtörténelem értelme stb.

A füzetek megrendelhetők a **Luther Társaság könyvkereskedésében Budapest, VIII., Szentkirály-u. 51 a,** a pénz előzetes beküldése vagy utánvét mellett.

ÚJ ÉLET.

ÍRTA:
KAPI BÉLA.

A LUTHER-TÁRSASÁG KIADÁSA.
1924.

ÉLET ÉS VALLÁS.

1. FÜZET.

I. SOROZAT.

1. SZÁM.

BEVEZETŐÜL.

A régi mithos szerint Theba kapujánál egy rettenetes szörnyeteg, a Sphynx tanyázott. Az arra menőknek az ember rejtvényét adta fel s azt kérdezte tőlük: mi az, ami reggel négy, délben két, este pedig három lábon jár? . . . Azt pedig, ki nem tudott a kérdésre megfelelni, kegyetlenül megölte.

Ez az egyszerű primitív rege egy nagy életbölcseleteti igazságot állít elénk. A bizonytalanságok, sejtelmek és ígérek rózsaszín ködében mindnyájunk előtt ott lebeg Theba, az Élet városa, de kapuján csak az léphet át, ki helyes felelettel meg tudja oldani az életnek, ennek a rejtélyes Sphynxnek problémáját s bizonytságot tud tenni önmagáról és emberi hivatásáról.

Amint így csendes filozofálással elgondolkodom a mithikus regén, lassanként nem a Sphynx kérdésében, hanem magában a kérdezőben látom a lényegét. A Sphynx veti fel a kérdést. Emberi és állati testrészekből összetett szörnyeteg. Feje lágy vonalú lányfej, fehér homlokán az ártatlanság ragyog, kék szeméből pedig a görög ég tiszta kéksége sugárzik. Teste azonban a vérengző oroszlán törzse, mely a föld porában csúszó rettenetes sárkányfarokban végződik. Ez az ég és föld alkatrészeiből összegyúrt szörnyeteg veti minden ember lelke küszöbére a komoly kérdést: „Ki vagy és mit akarsz?” . . . Elgondolkodom ezen a csodálatos összetételen s egyik kérdés a másikat kergeti lelkemben: Hogyan egyesül egymással a Sphynx emberi

és állati része? Melyik lesz a győző? A szelid vonalú leányfej, avagy a marcangoló oroszlánköröm? Mi benne az uralkodó: A hófehér homlok mögött felrajzó fehér gondolat, a kék ég mosolygását visszatükröző ártatlan tekintet, avagy az oroszlántörzs mindent lebíró ereje s a sárkányfarok jobbra, balra csapkodó rettenetes hatalma? Tovább fűzöm gondolataimat. Mi az élet? Az országút szélén prédára leső bandításkodás, avagy a lélek uralmával az állati erőt rabságba hajtó lelki hatalom? Porhoz kötöttség, megalkuvás a piszokkal, sárban, iszapban, zsombékos ingoványban rejtőzködés, avagy öntudatos, erős akaratú legyőzése a vele növekedő gyarlóságnak s a tudás és hit kettős szárnyán magasba emelkedés?

Az eddig mondottakból három következtetést vonok le. Az első: életem problémája nem közönyös, hanem életbevágóan fontos reám nézve. Nem mindegy, hogy mi vagyok és mivé kell lennem, honnan jöttem és hová kell mennem? Nem lehetek a föld porához bilincselts rabszolga, kit az érzékiség kötelékei az ember műveltségi álarca alatt állattá alacsonyítanak. Nem lehetek az országút szélén álldogáló hitvány koncleső senki. Nekem el kell jutnom az „Élet városába”. Ez életcélom, emberi méltóságom és életboldogságom. — A második következtetés az élet-probléma megoldásának módját mutatja. Ha meg akarom oldani saját életem problémáját, akkor erősítenem kell életemben az isteni vonásokat. Az érzéki erőket nem törölhetem ki, mert ezek hozzá tartoznak lényemhez és az engem körülvevő világ adottságaihoz. De az érzéki erők felett uralomra kell vinnem lelkemet. Új életet kell teremtenem, melyben van por fölé emelkedés, isteni gondolat, lélekuralom. — A harmadik következtetés: az élet országútján mindegyikünknek el kell haladnia az örök Sphynx előtt. Minden embernek állást kell foglalnia saját problémájával szemben s felelnie kell a felvetett

életkérdésre. Az élet problémája örök probléma. Nemcsak a filozofáló gondolkodóké, nemcsak a művelt, szép lelkeké, hanem minden emberé. Mindig is probléma marad, melyre folyton válaszolunk s válaszadásunk mégis csak a sírnál nyer teljességet. Az élet nem befejezett egész, hanem folytonos levés. Nem kész dolog, hanem állandó küzdelem. Senki sem mondhatja: én már készen vagyok, leszámoltam a kérdéssel, megadtam a választ, mindent befejeztem. Minél több az ember életarculatján az égi vonás s minél nagyobb hatalmat vesz az a földi vonásokon, annál inkább küzdelemmé teszi életét, tusakodik, harcol, pusztít, rombol s önmagát neveli, hogy az legyen, akinek lennie kell: az új életű ember.

Ezt a lelki vergődésben, akarattusakodásban és isteni kegyelemben megszülető új életet állítom szemünk elé... Megmutatom az ember végzetét, mely élete útján sötét árnyként nyomon kíséri, végzete isteni megoldását, mely a saját maga által megadható sorsa fölé emeli, megmutatom életcélját, rendeltetését, az előtte tornyosodó akadályokat, az előrehaladást biztosító erőket s nagy vonásokban megrajzolom azt az új életet, melyben az új életet teremtő isteni kegyelem hivatást és boldogságot, kötelességet és szabad önmaga-felajánlást egy hatalmas egységbe foglal össze.

Ennek a nagy kérdéskomplexumnak tárgyalásánál a tékozló fiúról szóló örökszép példázat vezetésére bízom magamat. (Luk. 15, 11—24.) Néhol elrejtőzködik szemünk előtt, mint a bűvő patak az erdős domb szelid hajlásai között. De aki nemcsak szemével, hanem lelkével is néz, az jól tudja, hogy az igazság büszke szálfája, az életbölcse ség kicsiny fűszála s az élet szépség kelyhet nyitó szerény virágocskája, mind egyformán az örök, tiszta-vizű csermelyből nyerik élet erejüket.

I. Isten nélküli élet.

1. Jézus példázatában így szól hozzánk: „Egy embernek vala két fia. És mondá az ifjabbik az ő atyjának: Atyám, add ki a vagyonból a reám eső részt. És az megosztá köztük a vagyont. Nem sok nap múlva azután a kisebbik fiú összeszedvén mindenét, messze vidékre költözék.”

Megtörtént a szakítás. A közeli lankás dombon egy ember áll a hajnali napsütésben. Amint lábagyökerezetten, mozdulatlanul kelet felé tekint, olyan, mint a magánosan álló, egyenes törzsű cédrus a büszke hegygerincen. Mögötte nagy csendességben alszik az udvarház. Az olajfa ezüstös lombjai közül most röppennek szét a madarak. A mandolavirág pirosuló kelyhére harmatcsepp-gyöngyököt hullat egy láthatatlan isteni kéz. Csendes szellő ébred, köröskörül rejtelmes élet bontogatja szárnyát. Ő meg mozdulatlanul áll, arcán a kelő nap bibora. De lelke mélyén bilincsel szenvedélyek viharzanak s ereiben lázasra izzik az életkedv. Tekintete szomjasan issza az első napsugarat. Kelet felé fordul s ölelésre tárja karját. Itthon bilincset ver akaratára az apja parancsoló szava, korlátozza a közelsége, még a tekintete is. Amott egészen más élet vár reá. Ott kél az Élet Napja! Ott verőfényben úszik a bársonyos mezőség, száz pompájukban nyílnak a virágok, kergetőznek a hímes szárnyú pillangók, ott a szabadság levegője áramlik! Ez az élet, az önálló, szabad, független, az egyéniséget érvényesítő, az akadályokon önmagát diadalra vivő emberi élet!... Mögötte szunnyad a régi udvarház. Szunnyad az élet. Alszik minden. És ő nem látja, vagy nem akarja látni, hogy a behunytt-szemű ház belső szobájában, asztalra borultan, elfojtott zokogással sir egy ember. Az édes-anya. Egy pillanatig még mozdulatlanul áll a lankás dombon, azután megindul a hajnali napsütésben kelet felé.

Kicsoda ez az ember? A példázatban nincsen neve. De azért tudjuk, hogy nem álomhős, nem regealak. Nem „Senki”-nek hívják. A neve: „Mindenki”. Én, te, mindenki. Az örök ember. Mindenki, aki magában hordozza emberi hivatását, emberi balvégzetét és emberi méltóságát.

2. Az ember hivatása, célja, rendeltetése, méltósága mind egytől-egyig az ember lényegében gyökerezik. Egész élete tehát aszerint formálódik, miben ismeri fel saját emberi lényegét.

A materializmus álláspontján az ember semmi más, hanem egy élő, mozgó sárdarab. Büchner azt mondja, hogy „a természet önmaga hoz létre és önmaga emészt meg mindent. A természet a kezdet és a vég, a keletkezés és a halál. Saját erejéből teremtette az embert és saját erejéből megsemmisíti.” Mi vagyok tehát? Vegyi erők összetétele? Egy végrehajtott kémiai képlet? Egy sárdarab, melyben a mindenható anyag értelmi, itéleti és akarati funkciót teljesít s mely nevetséges semmivé csuklik össze, mint a törött rugójú automatababa?

Aki lelkét valaha léleknek érezte s elolvasta a lelkébe írott örökkévaló betűket, azt ez a materialista felfogás egy pillanatra sem elégítheti ki.

Az ember lényegének nincsen fenségesebb meghatározása, mint a teremtés történetének ez a néhány szava: „Teremté Isten az embert az ő képére és hasonlatosságára, hogy uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön.” Ez az ember leghatalmasabb apológiája és legtartalmasabb etikája. Egyetlen tétel az egész: téged az Isten saját képére teremtett, bensődbe az ő képe van felírva, lelkedben az ő lelke él. Életfeladatod: tégy mindent, ami megerősíti benned az Istenhez való hasonlatos-

ságot és tartózkodj mindentől, ami elhomályosítja benned a teremtő Isten képét.

Az embert tehát uralomra teremtette az Isten, de ezt az uralkodást az Istennel való életközösségben kell folytatnia. „Minden a tiétek — mondja az apostol — ti pedig Krisztuséi vagytok!” Az egész világmindenség az emberé. Dacos homlokával, gyepöltartó erő kezével úgy áll letűnt világok sirhalma s alakuló világok bölcsője felett, mint a világmindenség koronázatlan ura. Parancsol a villámnak, megállítja sietős útján, acélhuzalba szorítja, vasszekere elé fogja, dolgoztat, világít, melegít vele. Lehatol a föld mélyébe s a geológia évmilliós, réteges könyvének titkait kiolvassa. Leméri az égitestek távolságát, egymáshoz való viszonyát, bontogatja hétpecsétes rejtelmek titkát s megállapítja a világmindenség törvényes rendjét. Ura a szellemi világnak: figyel, gondolkodik, ítél, határoz, végrehajt. Ura az erkölcsi világnak: a szolgaság kényszerbilincset lerázza, emberi szabadsággal határoz, szabadon választ jó és rossz között s akaratát teszi királlyá önönélete trónusán. Amint előttünk áll egyenes, sudár termetével, magasan ívelt homlokával, a lélek tüzében égő szemeivel, arcvonásaiban az elhatározás és kivitel energiájával, megvalósítva látjuk az első kulturparancsot: Uralkodjál a földön!

De ennek az első kulturparancsolatnak megvan a maga kiegészítő tétele: „Minden a tiétek, ti pedig a Krisztuséi vagytok!” Az ember a Krisztusé. És ez a második tétel az elsőnek nemcsak korlátja, hanem egyszersmind mélysége és új világa. Lelkében a teremtő Isten lelke lüktet. Teste nem hitvány sártömeg, hanem a lélek temploma. A testnek, léleknek minden ereje és képessége, a legdurvább fizikai erő s a legcsodálatosabb hajszálfinom lelki képesség a Krisztusé. Nem korlátlan tulajdon, hanem határozott célú, isteni rendeltetésű, számadási kötelezettséggel járó tulajdon.

Élete egy isteni parancsolat végrehajtása. Élettartalma: kötelességteljesítés; életértéke: önzetlen szeretet; életbölcseége: nem uralom, hanem szolgálat.

Az ember élete tehát az Istennel való életközösségben bontakozik ki fenséges pompájában. Az egész élet az Istenben való közösségből nyer fényt, tartalmat és emelkedettséget. Ez az életközösség dönti el az élet legelső és legnagyobb kérdéseit. Ez határozza meg, mit jelent tenéked a te tested: hús és vér, az érzéki élet élője, avagy a lélek temploma? Mit jelent tenéked a vagyon: az önzés, avagy a szeretet eszköze, egoizmusod, avagy szociális altruizmusod fegyvere? Mit jelent tenéked a te életidőd: eltöltöd, avagy felhasználod? Micsoda erővel rendelkezel? Van fizikai erőd, mely izmaidban, inaidban, vérereidben lüktet. Értelmi erőd, mely agytekervényeid sejtjeiben rejtőzködik. Van erőd, amit a természet ad, amit kifejtesz, fokozol, naggyá teszel. De érzel-e ezeken kívül láthatatlan forrásból táplálkozó, felülről eredő erkölcsi erőket is, melyeket emberésszel sem lemérni, sem magadnak megadni nem vagy képes? Mi az erkölcsöd: az emberi étellel szemben felállított emberi norma, vagy egy változatlan isteni törvény érvényesítése a te életedben? Mennyit ér a te erkölcsösséged? ... Menger azt mondja Uj erkölcsstanában, hogy „az az ember erkölcsös, aki alkalmazkodik a társadalom hatalmi viszonyaihoz.” Ebben az alkalmazkodásban áll a te erkölcsösséged, avagy pedig abban, hogy az Istenben meglátott erkölcsi jót tiszta erkölcsi érzülettel megvalósítod a saját életedben?

Azt látjuk tehát, hogy az ember igazi élete csakis az Istennel való közösségben fejlődhetik ki. Lehet ezen a közösségen kívül is emberi élet. Sőt lehet ebben az életben szépség, jóság, érték is. De ez mind csak esetleges és töredékes életérték. Az emberi élet teljességét, az igazi erkölcsi szépséget, az élet lényegét, az

ember teljes hivatását csakis az Istennel való közösségben találjuk meg. Az igazi élet Istenben való élet. Akkor virágozik ki teljes szépségében, ha életünk emberi vonásain átvilágít, érvényesül, diadalmaskodik az örökkévaló Isten képe. Ez az igazi élet!

Mikor Konstantinápolyt a törökök a keresztyénektől elfoglalták, az Aja Szofia szent képeit vastagon átfestették. Évtizedek, évszázadok multak. S ime a pogánnyá tett templom oltár feletti kupolájának vastag aranyozásán lassanként átvilágít egy régi, csodálatos szépségű kép: a töviskoronás Krisztus arca. Hiába festették át újra meg újra: a Krisztus arca megint csak átvilágított. Ez az emberi élet képe. Lelked az élő Isten temploma. Elszédíthet a bűnös világ, ideig-óráig pogány templommá teheted életedet, megtagadhatod örökkévaló isteni rendeltetésedet, a lelked oltár feletti kupolájára gazdag aranyozással festhetsz csábító, hitegető új képeket, lelkednek előbb-utóbb újra az Isten élő templomává kell lennie s a világ bűnös, hazug képein újra át kell világolnia a mindenén át-ragyogó diadalmas képnek: a Krisztus töviskoronás arcának. Életünk értéke, boldogsága s a közre való áldásos hatása ettől függ.

De ne felejtjük el, hogy az Isten nem holt dogmatikai fogalom, nem elvont filozófiai absztraktum, hanem örökkévaló, élő személyes lény. Isten a mi összes eszményeink, összes erkölcsi valóságaink foglalata. Ha megtagadjuk az élet erkölcsi eszményeit, megtagadtuk az Istent. Ha kilépünk az erkölcsi világ határaitól, úgy kilépünk az Istennel való életközösségből. Amint eltávolodunk az erkölcsi valóságok foglalatótól, úgy elhalványodik rajtunk az Istenből kiáradt világosság és lassanként elsötétedik életünk, mint ahogyan a hold kialudt fekete kráterre lesz, mihelyt a nap fényéből nem hull reá világosság. Hangsúlyozva mondom: ne absztraktumot, hanem valóságot keress, ne

száraz formát, hanem lényegét és életet. Ha az Istent absztraktummá teszed, könnyen Isten nélküli életet élsz, jóllehet Istennel közösségben gondolod magadat. Ha kiszakítod őt életed teljességéből, templomba zárod, szertartásokba sűríted s nem viszed bele az ő lelkét egész életedbe, minden életerőd minden megnyilatkozásába, akkor könnyen önmagadat csalod meg s a felfogásod szerinti Istennel élve az igazi Istennel nem lesz közösséged.

3. Az Istennel való életközösségünk megszakítását bűnnek nevezzük. Az élet kiszakad az Isten hatásköréből. Az ember megtagadja hivatását, rendeltetését, emberi lényegét. Életideál és életvalóság összeütköznek. Az élet kupoláján elhomályosodik a Krisztusarc. Az ember lefejtí magáról az apai ölelőkart, eltaszítja az utat mutató jobbot, elnémítja az apai intést, saját akaratában keresi az erkölcsöt, boldogságot és érvényesülést. Mivel azonban az Isten nem elvont absztraktum, hanem az erkölcsi eszményekben realizálódó valóság, azért bűn mindaz, ami minket emberi lényegünkkel s az erkölcsi világrenddel, a szeretettel, igazsággal, erénnyel, jósággal ellentétbe helyez.

A modern ember nehezen tudja beilleszteni a bűn fogalmát azon életrealitások közé, melyekkel kénytelen számotvetni. Alapvonása szerint szkeptikus természetű s bizalmatlan a tudományos eszközökkel nem bizonyítható igazságokkal szemben. Túlságos magasra értékeli saját személyét és jelentőségét. Túlságos kevésre értékeli a vele szemben érvényesülő tekintélyeket s még kevesebbre a láthatatlan tekintélyeket. Egyéniségének érvényesítéséből kultuszt csinál s függetlenségét bálványá teszi. Ezen világfelfogásban természetszerűleg elsatnyul és eltorzul a bűn fogalma. Ha a modern ember egyáltalában tudomást vesz róla, úgy azt egyszerű emberi gyengeségnek tekinti. Gyengeség, mely

sajnálatot ébreszt. A bűnös ember beteg ember. Nem megvetést, hanem részvétet érdemel. Kiváltságos gazdag bűnösök előtt nem is a fegyház, hanem az előkelő szanatórium ajtaja nyílik meg s a szanatórium elveszi az elkövetett cselekedet megbélyegző karakterét. Elvész a bűn egységes megítélése. A társadalom kategóriákba sorol: kis bűn, nagy bűn, ez számít, az nem számít. És felejtik, hogy az erény, becsület, jellem oszthatatlan fogalmak és aki a törvény egy betűje ellen vétkezik, az vétkes az egész törvényben. A szekszuális élet etikája ellen vétkezés épen úgy jellembé vágó bűn, mint a sikkasztás, vagy hamis kártyázás.

A bűn eme modern felfogásával szemben szükséges a bűn helyes és komoly megvilágítása. A bűn nem múltó jellegű beteges tünet. Nem árnyék suhanása napsütéses falon. Hatása és jelentősége nem pillanatmúlásu. Nem egy kis erkölcsi fogyatkozás. Nem a szükséges jó deficitje. A bűn az emberi természet állandó, pozitív veszedelme, az ember lényegét megromtató, az egész emberi hivatást veszélyeztető hatalom. Egy modern etikus rámutat arra, hogy a bűnös akarathánál nincsen akarathányról szó, sőt inkább: a bűnös embernél nagyon sokszor gondolkodásban és cselekedetben megnyilatkozó heroizmusról lehet beszélni. A bűnben nem is az esik kifogás alá, ami hiányzik, hanem épen az, ami megvan, amit az illető bűnös ember követel, amire törekszik. Nem azért keletkezik, mert a természetes értékek hiányoznak belőlünk, hanem mert természetelleneset, illetőleg erkölcselleneset akarunk. Nem azért, hogy az istenit nélkülözzük, hanem mert Isten ellenes dologra törekszünk. Épen azért a bűn nem kiegészítést, hanem kiirtást követel tőlünk. A bűn ezen komoly felfogása azután rávilágít a bűn súlyos következményére is. Ha ez a bűn lényege és jelentősége, akkor a bűn és a bűnösség által eléd dobott nehéz problémát nem oldhatod meg a magad erejével,

hanem rajtad kívül álló, felülről jövő lelki erőkre, emberi lehetetlenségek között isteni lehetőségekre van szükséged. A bűn problémáját csak Istennel való közöségben oldhatod meg.

Az a kérdés már most: hol vagy és hol állsz? Ott vagy Isten közelében? Hallod szavát, ismered akaratát, alkalmazod törvényeit, érzed keze vezetését, szíve apai szeretetét? Megőrzöd apai örökségedet? Megvannak isteni eredetű életkincseid? A kérdésekre adott válasz az életbizonyosság tételeiben birja értékét. Az a kérdés, mit mond egész életed. A magánéleted, a hivatali munkásságod, az erkölcsöd, a lelki életed, gondolat- és érzésvilágod, a családi életed, a falak mögötti életed, a társadalomhoz, gyermekeidhez, szüleidhez való viszonyod. Nemcsak az, amit az emberek látnak és hallanak, hanem amit csak egy-kettő tud, vagy magadon, Istenen kívül senki sem tud.

Semmi sem olyan fontos az ember életében, mint hogy a bűntudatot felébressze saját lelkében. Az apostol azt mondja: „Mindnyájan vétkeztek és szükkölködnek az Isten dicsősége nélkül.” (Róm. 3., 23.) A „mindnyájan” szóban benne foglaltatik minden ember. Te is benne foglalatsz. S az első lépés a bűn megértéséhez annak belátása, hogy én is a bűn hatalma alatt állok. Nem azt tekintem bűnnek, amit én úgy sem teszek, hanem megkeresem magamban a bűnt. A bűnt a maga valósága szerint definiálok és nem az életemhez alkalmazkodó megalkuvás szerint.

A bűnt mint egy folytonos folyamatot látom magam előtt. Fekete, rettenetesen zúgó, minden szépet hullámaiba temető víztömeg. Magával sodor, árijával eltemet. De azután ezen az általános jellegén kívül fel kell ismernem azokat az egyes bűnöket is, melyeket saját akaratomból követtem el. Ezek a saját bűnös elhatározásom bölcsőjében születtek. Talán csak egy szó, talán csak egy kifejezetlen érzés, talán egy jóvátehe-

tetlen cselekedet. Bűn mindegyik. És mindegyik az én felelősségemet terheli, mert ide vezet a második lépés, a felelősségtudathoz.

Meg kell látnom a bűn halálos komolyságát. Nem játék, hanem tragikus komolyság. Lejtő, melyen nincs megállás. Ingoványos út, melynek zombékjain legfeljebb előre lépegethet az ember, visszafelé sohasem. S amint az ingovány-járó mögött lassanként bezáródik az élet kapúja s szeme előtt, bárha láthatatlan, feltárul a halál torka, úgy a bűn kiveszi az életből mindazt, ami annak maradandó értéket biztosít s beleviszi mindazt, ami azt értékteleníti és helytelen irányba vezeti. Kiveszi az élet lelkét, megtöri az akarat gerincét, ellopja az élet erkölcsi tartalmát. A bibliai kép vonásai lehetnek túlkemények: a lényeg igaz marad. Az Istentől elszakadt ember lassanként minden életértékét elveszíti. Elveszíti kincseit, testi és lelki örökségét, élete tisztaságát, embertársai becsülését, szeretetét, végül önbecsülését. Az Istentől elszakadva nem képes kidolgozni önmagát, saját egyéniségét, nem tud az lenni, akinek lennie kellene, nem tudja embertársaival szemben kötelességeit a megfelelő mértékben teljesíteni, nem tudja sem önmagának, sem az emberi közösségnek a megfelelő ember-értéket biztosítani, mert hiányzik tápláló ereje: az Istennel való állandó életközösség. A bűn előbb, vagy utóbb elvezet az élet csődjéhez.

És eljött egy este, melyen az a tékozló fiú, ki kevéssel előbb arannyal átszőtt ruhában, drágaságokkal rakott társzekerekkel és szolgasereggel jött el a régi, megúnt udvarházból, rongyos ruhában, a kétségbeesés tűzében égő szemekkel állott a sötétedő éjszakában. Amit önmagán átélt, az ugyanaz, mint amit most a szeme lát. Onnan a távolból ölelésre tárta karját a napsugárcsókolta kéklő bérchalmok felé. Azt hitte: a régi kötelék elszakítása, a függetlenség, a kénye-kedve

szerinti élet biztosítja boldogságát. És most elnehezedő lélekkel látja, hogy a napcsókolta hegyoldalon kiveszett a szőlő, a mezőség öntözőcsatornái bedőltek, az olajfaliget kipusztúlt. Sivár kopárság, pusztulás, éhség, lelki elsoványodás, halál várakozik reá. Mire leszáll az éjszaka gyászfekete árnya, sírva borúl elrontott élete romjaira.

Kicsoda? Egy ember, akinek nincsen neve. És mégis nem mesék hőse, nem álmok álmodója, hanem az életvalóságok embere. A neve: Mindenki. De vajjon a mindenki közül hány méri le élete tetteit, hány vet számot eltékozolt örökségével s hány borúl le csödbe jutott élete romjaira ezzel az egyetlenegy szóval: Én vagyok az az ember, Uram!

II. Az új élet útja.

Egy éjszaka telt el. Sötét, rettenetes. Hajnalébredéskor ismét egy ember áll a reggeli napsütésben. Lelke most is megborzong az átszenvedett rettenetes látományoktól. Az éjszaka sötét mélyéből fantasztikus szörnyek emelik feléje fejüket. Tüzet fúvó mesealakok csattogó fogakkal rohannak feléje, keresztül gázolják, letapossák. Élete külső falai rettenetes recsegéssel összeroppannak. És most lelke olyan, mint a jégverte mezőség, szíve, mint a kihalt temető. De mintha élete jelképét látná: a sötét felhőn át a felkelő nap bíborkoronát rajzol a kopár bérc sziklás fejére s megara-nyozza a szétdöntött romokat. A hajnal az ébredés. A napsugár az élet és világosság. A meseszörnyek menekülnek, az élet ébred, a világosság diadalmaskodik. Felkel a romok közül, bizakodva emeli fel fejét, azután ölelésre tárja karjait. De immár nem kelet felé, hanem arra felé tekint, ahonnan csodálatos fényesség világít: egy házfal, egy emberszem, egy édesapának a szíve . . .

A Mester folytatja a példázatot: „Mikor azután magába szállt, monda: Az én atyámnak mily sok bérese bővelkedik kenyérben, én pedig éhenhalok meg! Felkelvén elmegyek az én atyámhoz!”

És elindult a régi otthon s az új élet felé.

1. Az új élet felé vezető úton az első állomás két egymáshoz közel fekvő, egymástól mégis különböző tényezőből áll: A bűn-megismerésből és a bűnbeismerésből.

Mindenekelőtt meg kell ismernünk a bűnt a maga igazi mivoltában. Meg kell látnunk a bűn lényegét, annak pozitív realitását. Mindaddig egy gondolatnyi lépést sem tettünk az új élet útján, míg meg nem értettük, hogy a bűn nem képzelődés, nem az érzékenykedő lelkiismeret túlzása, hanem valóság, letagadhatatlan életrealitás. Bűnös vagyok, mert ember vagyok. Ez az első tétel. És csak ahol ez az első tétel komolyan fennáll, ott lehet a másodikról, a harmadikról s az út utolsó állomásáról beszélni.

A bűn-megismerés elméleti dolog. Ha magamra alkalmazom és saját életviszonyaimra realizálom, akkor a bűn beismeréséhez érkezem. A bűnbeismerést a való és a követelt élet egybevetése hozza létre. Elvonul szemed előtt saját életed. Talán ifjúkorod ama időszakánál kezded, midőn az öntudatosság huzogatta lelkedbe s életed alakulásaiba erős vonásait. Ifjúkori kötelességek, szülőkhöz való viszony, a tanítókkal összekötő kapcsolat, az isteni örökség felhasználása, időmegbecsülés. Jönnek a későbbi évek. Az öntudatosság és felelősség vonásai erőteljesebbé válnak. Életedet betölti a kötelesség és hivatás nagy gondolata. Dolgozásodbankényszerésönkéntesség, munkálkodásodban kenyérszerzés és hivatás egyesülnek. Értéked attól függ, melyikből mennyit adsz s végeredményben jobba teszed-e az életet, avagy pedig azt csak kihasználod.

De mindezt keveslem. Ha meg akarod látni arcotat: tükörbe nézel. És ha a te benső emberedet akarod megismerni, vajjon mit cselekszel akkor? Beletekintesz a társadalom köztudatának tükrebe. És rád tekint a modern ember arca, kedves, nemes, de egyszersmind eltorzított és bűnös jellemvonásaival. Önmagának él. Magán kívül keveset, vagy senkit sem ismer. Életcélja a saját érdekének érvényesítése s minden erejével önérdékét szolgálja. A lelkében zakatoló kérdés nem az, hogy mit adok, hanem, hogy mit kapok. Elhatározásának tengelye: micsoda hasznot várhatok belőle. Az élet egyet jelent nála a földi léttel. Túlvilágot nem hisz, az örökkévalóságot és az örök ítéletet a legendák világába sorolja. Eszméi vérszegények, vagy egyáltalában nincsenek. Sivárrá váló életét élvezetekkel és érzéket csiklandozó szórakozásokkal tarkítja. És nemcsak a korszakra, hanem egyszersmind az emberre is jellemző, hogy a társas életben, az élvezetekben s a különböző szórakozásokban mindenütt az erotikus vonások lépnek előtérbe.

A társadalom köztudatának tükre ezt az emberarcot mutatja. De vajjon kielégíthet-e minket ez az arc? Vajjon ilyenek akarunk-e lenni? Vajjon ilyenre akarjuk-e tenni mi is az életünket? A társadalom tükre rossz, semmisítsük meg. Tekints az igazság tükrebe s mérd életedet a Krisztus életéhez. Ha komolyan végzed ezt a munkát, úgy el kell jutnod azon életfejlődési ponthoz, melyen a bűnt nemcsak megismered, hanem be is ismered.

A bűnmegismerés és bűnbeismerés komoly munkát jelent. A felületes és könnyelmű emberek visszariadnak ettől a munkától. Féltik kényelmüket és nyugalmaikat. Pedig hiába, csak önmagukat csalják meg. Hiszen a bűn ténye nem a megismeréstől, hanem a bűn valóságától függ.

Az emberek nagy része nem is szakít magának időt arra, hogy ezen kérdéssel komolyan leszámoljon. Minden egyébre van idejük. Teljesítik hivatásukkal járó kötelességüket. Dolgoznak, robotolnak, szórakoznak, hajszolják az élvezeteket. Foglalkoznak irodalommal, művészettel. Színházba járnak, társaséletet élnek. Könyvet, ujságot olvasnak. Csak saját lelkük legfontosabb kérdésével nem érnek rá foglalkozni. Találkoztam ezzel az ismerősömmel — mondják majdnem naponta —, beszélgettem ezzel a barátommal. De kérdezem: találkozta-e már önmagaddal és beszéltél-e saját magaddal? Beletekintettél-e az igazság tükrébe, mely nemcsak a társadalom számára kicsinósított arcodat mutatja, hanem a Te igazi, benső képedet is. Mert a saját kényelmeden, közönyösségeden, lelki kicsinységeden keresztül előbb-utóbb el kell jutnod oda, hogy meglásd a bűnt és pedig nemcsak magadon kívül, hanem megismerd a bűnt saját magadban is, megismerd saját bűnösségedet.

Épen azért fontos, hogy bűnbeismerésed ne legyen csak általános, hanem részletező. Az általános bűnbeismerés a közös emberi sorsot mutatja. A bűnösségben általános emberi gyöngeséget lát s az ember lelkében sajnálkozó érzést ébreszt. A részletező bűnbeismerés ellenben kimutatja, hogy az ember bűnösségében az ember elhatározása és akarata a legerősebb rúgó. Ezzel együtt a részletező bűnbeismerés megnöveli az ember felelősségét.

2. Az új élet útján a második lépés a *bűnbánat*.

Jézus folytatja a példázatot: „Mikor azután a tékozló fiú magábaszáll, monda: az én atyámnak sok bérese bővelkedik kenyérben, én pedig éhen halok meg!”

A bűnbánat magábaszállást jelent. Enélkül új élet nem lehet. De csakis igazi bűnbánat vezethet el igazi új élethez.

Az igazi bűnbánat azonban nem jelenti a büntetéstől való félelmet, hanem a kifejezés szószerinti értelmében a bűn feletti bánatot jelent. Aki csak olyan érzést tud felkelteni lelkében, mely a bűn következményét és pedig annak épen büntető következményét látja és ettől akar szabadulni, az nem ismerte meg a bűn igazi lényegét, sem annak a lélek feletti kárhozatos hatalmát. Aki tisztába jött a bűn igazi lényegével és jelentőségével, annak lelkét a büntől való szabadulásnak a vágya oly erőteljesen tölti el, hogy kész örömmel elvállalja a megérdemelt büntetést is, csak hogy a büntől megszabaduljon. Ne a büntetéstől való félelem alkossa tehát a mi bűnbánatunk alaphangulatát, hanem a mélységes fájdalom.

Az igazi bűnbánatból kihallatszik az ember lelkének sírása. Gyötrelmes lelki fájdalom. Az ember villámfény cikázásánál elhomályosítlan világossággá meglátja az Isten szeretetének bizonyosságait. És ugyanakkor meglátja saját életének Isten ellen való hálátlanságait. De amint általában a vallási életben, úgy itt sem elegendő a bűn megismerésére vezető filozófiai okoskodás és nem elég az egyszerű morális ítélkezés. A szívnek kell megszólalnia. A tékozló fiú magábaszállása is főként a szív megszólalása volt. Enélkül sem bánat, sem fájdalom nem lehet. Ha tehát bűnbánatot akarsz ébreszteni önmagadban, úgy szólaltasd meg elsősorban a szívedet. Törd össze a kemény kérget, szüntesd meg semmibevevő némaságát. Érted meg velem, hogy néki meg kell tennie Isten iránti szeretettel, fájdalommal és meg kell szólalnia: Atyám, vétkeztem az Ég ellen és Te ellened! . . . De a szív eme megszólalása az Istenhez való viszonyunk szerint igazodik. Ha Istenhez tartozásunk üres, külső formáság, akkor bűnbánatunk is üres külsőség lesz. Ez a lélek felületes érzése, mely az elénk diktált időben néhány pillanatra el fog minket. Ennek a bűnbánat-

nak nincsen őszinte tartalma. Az őszinteség ép úgy hiányzik belőle, mint az igazi lelki komolyság. Ha azonban Istenhez tartozásunk nem külső formaság, hanem belső valóság, ha mint élő személyes lények lépünk viszonyba az örökkévaló Istennel, akkor bűnbánatunkba is behuzódik a lényeket alkotó legszükségesebb vonás: az őszinteség és komolyság.

A bűnbeismerés, a bűnvallás, a bűnbánat után megbocsátó atyai kegyelmet remélünk. Bűnbánatunk tehát nem jajgató sopánkodás, hanem a porból, a reménység erejével Istenhez való felemelkedés. Büntudatom a porba dönt, de még a porban is érzem azt, hogy Isten gyermeke vagyok. Önerőmből felemelkedni nem tudok, de tehetetlenségemben is eltölti lelkemet a bizonyosság: Isten gyermeke vagyok. Bűnösségem és bűnbánatom közepette is a keresztre tekintek s égen, földön át felém zeng a megváltó üzenet: Krisztus érttem is meghalt!

Pál apostol szavában megnyugvást biztosító hit és bizonyosság rejtőzködik. „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk. Aki az ő tulajdon fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mi módon ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk? Kicsoda vádolja az Isten választottait? Isten az, aki megígazít. Kicsoda az, aki kárhoztat? Krisztus az, aki meghalt, sőt aki fel is támadott, aki az Isten jobbán van, aki esedezik is érettünk.” (Róm. 8., 31.—34.)

Az isteni szeretet eme bizonyossága felemel a föld porából. Nem látunk mindent elveszítve. Az atyai kegyelem új élet lehetőségeit hordozza magában. Mit látunk tehát? A bűn realitása és annak komolysága megóv minket attól, hogy a bűn felett könnyelműen napirendre térjünk s önmagunk felett felmentő ítéletet gyakoroljunk. De viszont a mindent eltemető pesszimizmustól megvédelmez az Isten kegyelmének bizonyossága.

A bűnbánat rajzában kiemelek még egy jellem-

vonást. A bűnbánat tartalmát — amint arra már rámutattam, — a bűn és a kegyelem határozzák meg. A bűnről azonban megállapítottam, hogy az nemcsak egyes cselekedet, hanem állandó bűnös állapot. Épen így megállapíthatjuk az isteni kegyelemről is azt, hogy az nemcsak egyes esetekben megnyilatkozó isteni jószág, hanem állandó atyai érzélem. Épen ezért a bűnbánat ne legyen csak egyes esetekre szorítkozó, időről-időre fellobbanó érzélem, hanem kísérje végig az embert élete egész útján, mint egy megszakítás nélkül végighuzódó, benső lelki állapot, s ezzel egybekapcsoltan mint egy állandó lelki munka.

Bűnbánat nélkül nincsen keresztyénség, nincsen életjavulás, nincsen igazi emberi élet. Felületes, lelki életében felszínes korunknak különös komolysággal kell hirdetnünk: új életet csak akkor élhettek, ha minden ember kidolgozza önmagában azt az igazi bűnbánatot, amelynek van komoly erkölcsi, érzelmi és akarati tartalma. Oda kell juttatnunk a mai kor emberét, hogy megutálja a bűnt, hogy megundorodjék attól a bűnös, érzéki élettől, mely a föld sarába lealjasított állatoknak és nem embereknek való, hogy felébredjen benne a tisztább élet után való vágyódás, hogy kezdjen éhezni és szomjuhozni az élet kenyere és az élet tiszta vize után.

3. A harmadik lépés az új élet útján: a *megtérés*.

Jézus folytatja a példázatot. A tékozló fiú így szól: „Felkelvén, elmegyek az én atyámhoz.”

Elmegyek! Megjelenik előtte a régi szülői hajlék. Megújul lelkében az apjával egybefüző gyermeki viszonya. Nem áltatja magát. Levonja bűnös élete minden következményét, látja a reá várakozó kötelességeket. Szolgák járnak-kelnek majd mellette, de neki nem lesz joga azok szolgálatát igénybevenni, szolgák között ő is szolgává lett. Körülveszi majd az apja gazdagsága,

a jólét gondtalansága, a megalapozott élet biztonsága. De ő semmihez sem nyulhat, immár semmit se mondhat a magáénak. Néhány pillanatra fellázong a büszkesége. Amint indul, visszarántja a hiúság göggye. Nem megyek! . . . Nem mehetek! . . . De azután a jobb élet után való vágyódás erősebb lesz benne mindenél s végleg leszámol mindennel. Bűnbánatához hozzáadja elszánt akaratát: várakozzék reá bármi, ő elmegy az atyjához! Felemeli fejét: elmegyek az én atyámhoz! . . .

El tudsz-e te is indulni úgy, hogy mögötted hagyod régi életedet? Nem üres fogadkozásról van szó. Az elhatározás kivitelt és cselekvést követel. Számot kell vetned a régi élet hatalmával. A megszokás, az önzés, a bűnös vágyak és kívánságok ereje, a nagyravágyás és hiúság, a földi élvezet és érzéki gyönyörűség, a vagyon és hatalom csillogása, száz és ezer polipkarral átölel és azt mondja: ne menj!

Ha eredményt akarsz elérni, mindenekeelőtt szívedet kell megtisztítanod. Tiszta szív az új élet útján világosság és erő. Azután erősítened kell lelked ama meggyőződését is, hogy régi életed helytelen volt s a kialakítandó új élet lesz az igazi. De csak félmunkát végeztél mindezzel, ha ugyanakkor meg nem erősíted az akaratodat is s nem képesíted arra, hogy a régi élet megtagadásáért és az új élet megteremtéséért minden áldozatra hajlandó legyen.

De ez még csak az elindulás. Az a kérdés, meg tudod-e tenni végig az egész utat? Lesz-e elég akaratod hozzá? Sokakat megállít a kétségbeesés: már késő! Másokat a könnyelműség: még rá érek! Legyen lelkedben az új élet után való vágyódás erősebb a régi bűnös élet marasztalásánál és az Isten kegyelmének bizonyossága hatalmasabb a bűneit megismerő lélek csüggedettségénél.

A bűnbánat nehéz, megalázkodást jelentő útja ne

vesszen tehát el az önsanyargatásba. Ne legyen az a lélek öngyötrése, hanem legyen lelki emelkedés. Ne nehezédjék acélbilincsként az emberi akaratra, hanem legyen a lélek szárnya, mely az embert isteni magasságokba emeli. A bűnbánat könnyén ragyogjon át az Isten kegyelme. A lelki fájdalom mellett erősödjék az elhatározás, a bánat mellett a bizalom, a gyötrődés mellett az öröm, a kétség mellett a bizonyosság. Ez az igazi bűnbánat, mely egy lépés az új élethez vezető úton.

4. Még egy lépés van hátra, de ezt nem az ember, hanem az Isten teszi meg. Egy lépés, mellyel az Isten elénk jön: ez a *bűnbocsánat*.

Egy ember megy az alkonyati verőfényben. Arcát leégette a keleti nap. Ruhája rongyos, lábszáraitól leszakadozott a bőrtalpat tartó szíj. Arca gondoktól barázdált. Szemében félelem és reménykedés kettős lángjai lobognak.

Egyszerre ismerőssé válik előtte a táj. Ott zöldel a szőlőshegy. A banán- és datolyafák közül kivilágít az őrtorony fehér feje. Amott virít a lankás mezőség, ezüstszalagként csillog rajt a csermely liliumszegete ágya. Egy pillanatra megáll, körülnéz, azután tovább-siet. Amint közelebb jut a régi hajlékhoz, megismeri a hazatérő nyáj kolompját s meghallja a kézidaráló együtemű hangját. Lépése lassodik. Égő szemekkel mered a szülőházra, meg-megáll, megint elindul. Lassanként könny fátyolozza el égő szemét. Egyszerre lábagyökerezetten, hirtelen megáll. Fejét előreszegzi, tekintete egy pontra merevedik, lélegzete elakad. Ott a kitért kapu előtt mozdulatlanul, előrehajoltan áll egy ősz ember, ki a messze utat fürkészi és vár, vár, ki tudja, mióta vár. Próbál feléje menni, de nem tud. Lába nem viszi tovább. Olyan mint a bűnbánat és kétségbeesés útszélre állított márványszobra. Ebben

a pillanatban kétség és remény közt vergődve megérti, hogy a szükséges utolsó lépést ő már nem tudja megtenni. Az ő elszántsága, akarata, ereje már véget ért. Az utolsó lépés nem emberi, hanem isteni aktus. Ha ezt a lépést Isten meg nem teszi, úgy hiábavalóvá lett a tékozló fiú minden eddigi gyötrelme és elhatározása.

De a Biblia elmondja, hogy az édesapja „megszánja őt“, lehajol hozzá, magához öleli, lecsókolja arcáról a fájdalom könnyével együtt a bűn porát. Nem tesz szemrehányást, nem dorgál, nem moralizál. Átölelve tartja és csókolgatja őt. Így olvassuk: „Csókolgatja“ őt. Szó nem hangzik, ember, világ hallgat. És mégis, a mennyégből csodálatos ének zendül, mintha fehér angyalszárnyak suhanásával ráhullna a földre az isteni szeretet himnusza. Pedig nem történt egyéb, hanem az új élet kapujához érkezett az örök lelki uton egy szegény, bűnös vándor s az Isten kegyelme lehajolt a földre, hogy magához öleljen egy elveszett és megtalált emberlelket.

Csókolgatja őt! . . . Az isteni szeretet túláradó bősége csókban hull a megtérő bűnös lelkére. Kiemeli a bűn fertőjéből, magához öleli és új életre képesíti.

Az első csók azt mondja: Én elfogadom a te bűnbánatodat. Mit használna az ember minden lelki gyöt-rődése, mit használna jobb élet után való vágyódása, mit használnának álmatlan éjszakák önmarcangoló kínjai, égető szemrehányásai, a bűnbánat komoly átérzései, a megtérés nehéz útjának végig járása, ha az út végén elutasító mozdulattal állna előttünk az Isten s azt mondaná: Én nem fogadom el a te bűnbánatodat! Elismerem ugyan igyekezetedet, de vajjon megszünteti-e ez a te elkövetett bűneidet és bűnösségedet? Az Isten nem mondja ezt, hanem lehajol a föld porában vergődő tékozlóhoz, magához öleli és arcára hullatja a bűnbocsánat első csókját: Elfogadom bűnbánatodat!

Gondoljuk azonban meg, hogy a bűnbocsánat eme első csókja a mi bűnbánatunk kritikáját tartalmazza. Isten lelkedbe néz. Megvizsgálja érzéseidet, leméri elhatározásaid komolyságát s mérlegre veti bűnbánatod értékét. Ha bűnbánatod külsőség csupán, melyből hiányzik a lélek megtérése, az Isten után való komoly vágyódás, hiányzik egy tisztább, nemesebb életre való törekvés, akkor Isten mint értéktelen képmutatást elutasítja bűnbánatodat. Azért vizsgáld meg bűnbánatodat, szedd szét alkotó elemeire, nehogy üres szóval helyettesítsd azt, aminek komoly lelki tartalomma, őszinte életiránnyá kell nálad lennie!

Ráhull a megtérő tékozló lelkére a második megbocsátó csók: szembe kerül egymással az emberi bűnösség nagysága és az Isten megbocsátó szeretetének végtelensége. A kettő ellentétét a második apai csók oszlatja el. Lehet az embernek sok és nagy vétke, az Isten szeretete a legnagyobb véteknél is nagyobb és megbocsátó kegyelme a sok vétket is képes elfedezni. A tékozló fiú apja nem panaszolja fel titokban elsírt könnyeit. Hallgat az átvirrasztott éjszakákról. Nem beszél féltve dédelgetett reménységeiről és kora sirbahanyatlott álmairól. Hallgat mindenről és megcsókolja hazatérő fiát. Ebben a csókban meglátjuk az Isten megbocsátó kegyelmének végtelenségét. Ne félj, — szól hozzánk a csók, — az én szeretetem mindennél nagyobb!

Az Isten bűnbocsánatában nemcsak érzelmi mozzanatok vannak, hanem erős bírói aktus is vegyül bele. Ez a kegyelembe fogadás. Bűnös vagy, vétkeztél, én azonban kegyelmembe fogadlak. Ezt jelenti az Isten harmadik csókja, mely nem beszél a múlttól, hanem a bűnösnek Istenhez való jelenlegi viszonyára világít rá.

De amint összes vallási fogalmainknál, úgy itt is közel jár az a veszedelem, hogy az ember a bűnbocsánat fogalmába helytelen emberi tartalmat magyaráz bele. Mindenekelőtt figyeljünk arra, hogy a bűnbo-

csánat nem jelenti a bűn következményeinek megszűnését. Különösen nem jelenti a büntetés elmaradását. A bűn megtörtént. És vannak oly következményei, melyek nem szüntethetők meg s melyekben a büntetés jellemvonásai felismerhetők. Ezeket a következményeket el kell viselnünk. Ha vétkeztél, dacára bűnbánatodnak, vállalnod kell cselekedeted következményeit. Te hívtad ki, Te okoztad azokat. Csak felületes, felszínes vallásosság mondathatja az emberrel: az Isten bocsánatát kértem, ő meg is bocsátott s íme, mégis szenvednem kell bűnömért! De különben is a büntetés célja a bűn megszüntetése s az ember megerősítése a bűn elleni harcra. A büntetés nincsen tehát ellentétben a megbocsátó szeretettel, sőt inkább sokszor a megbocsátó szeretet követeli és magyarázza a büntetést. Ép azért, mikor az Isten bűnbocsánatát kérjük és várjuk, ne áltassuk magunkat azzal a téves gondolattal, hogy a bűnbocsánat a bűn minden következményét megszünteti.

A bűnbocsánat az ember felelősségét sem szünteti meg. Amit cselekedtél, az megtörtént, és azt meg nem törtéنتté tenni nem lehet. Ha az Isten lehajol hozzád és kegyelmébe fogad is, viselni tartozol cselekedetedért a felelősséget.

A bűnbocsánat azt jelenti, hogy az Isten megszünteti a bűn tőle elválasztó hatását. Szeretetével áthidalja a bűnös ember és az örökkévaló Isten közötti mély szakadékot, mint ahogy a hétívű szivárvánnyal összeköti a szemhatár két messzeeső pontját. Elvetett állapotunkból visszahelyez gyermeki méltóságunkba. Érdemetlenségünk dacára szeretetébe fogad, multunkat, bűneinket atyai kegyelmével eltakarja.

Egy rongyokba öltözött tékozló fiú áll az édesapja előtt. Kifosztotta a bűnös élet, koldussá tette saját vétkezése. Mi vár reá? Otthon már semmit sem

mondhat jogos tulajdonának. Mindenét megkapta és mindenét eltékozolta. Szegényen, koldusan, kifosztottan áll bűnös élete romjain. Talán hiábavaló, erőtlen az édesapja bűnbocsánata is, még az sem képes felnyitni előtte jövődjő új élete kapuját!...

Ekkor hull homlokára az édesapja negyedik csókja. Ez a csók azt mondja: Visszaveszlek a velem való közösségbe. Magamévá teszem gondodat. Lehetővé teszem új életedet. Adok célt, erőt, életlehetőséget. Kiemeltek bűnös multadból és megmentelek téged a jövődjő számára! Ez valóban így van! Isten bűnbocsátó szeretete az egyetlen kulcs, mely a megtérő bűnös előtt megnyitja jövődjő életének kapuját.

A bűnbocsánat eme motivuma fejezi be az új életet.

Visszatekintve az új élet útjának egyes állomás-helyeire, látjuk, hogy az út két részből áll: Az első rész emberi, a második pedig isteni aktust követel.

Csak akkor juthatunk el az új élet kapujához, ha önmagunkon elvégeztük azt az előzetes lelki munkát, melyre okvetlenül szükségünk van: a bűnmegismerést, bűnbeismerést, bűnbánatot, megtérést. Isten követeli tőlünk ezeket a feltételeket. Tehát ezek veled szemben támasztott követelések. De éppen úgy, ez az emberi aktus az új élet lelki feltételeit is képezi. Az Isten bocsánatát csak akkor keresheted igazán és csak akkor értelmezed helyesen, ha annak keresésére és elfogadására igazi bűnbeismeréssel, igazi bűnbánattal és megtéréssel komolyan elkészültél. Ezen lelki feltételek nélkül tehát nem nyerheti el egy ember sem azt az isteni aktust, melyet az Isten bűnbocsátó kegyelme jelent az ember számára.

Az új élet felé vezető út áll előttünk. S amint végigtekintünk előrevezető fázisain, megértjük, hogy ez az út állandó, erős, önfegyelmző lelki munkát

követel az embertől. Csak az mehet rajta végig, kiben van önvizsgálás, lélekéberség, erős akarat és Istenbe vetett bizodalom.

Az út elején egy ember állt a sötét szürkületben. Éjszakából indulj Te is nagy sietve! És úgy menj a bűnbeismerés, a bűnbánat, megtérés útján, hogy zegzúgos mellékösvényeken, lelket vesztő szakadékos sziklatüremlekben, gyökérverte erdőségek sötétségében soha el ne veszítsd az egyedül helyes irányt. Hogy az új élet útján megérkezzél az új élet kapujához, ahol téged is régtől fogva várva vár a te Istened bűnbocsátó kegyelme.

III. Az új élet.

Ég és föld találkoznak. Az új élet emberi és isteni feltételei egyesülnek egymással, midőn az atya fel emeli a föld porából megtérő fiát. Megismétlem, hogy az új élet előfeltétele: a régi élet megtagadása, a régi bűnök megbánása, kiszakadás a régi világból s az Isten kegyelméhez menekülés.

Az atya válaszol. Válasza nem csengő-bongó beszéd, hanem cselekedet. És pedig a kegyelem cselekedete. Ez az új élet lehetősége. Az isteni kegyelem elnyerésének feltétele pedig az, hogy a bűnt megértjük, hogy tisztább, jobb élet után vágyódunk. Ha ezt a feltételt megvalósítjuk, akkor az Isten lehajol hozzánk, bűnünket megbocsátja, irgalmasságával betakargat, gyermekévé fogad s egy tisztább, boldogabb élethez erőt ad.

Új élet ma is csak ott fejlődhetik, ahol a megbocsátó kegyelem és a bűnbánó vágyódás könnyei összefolynak. Emberkönny nélkül sohasem alakulhat ki új élet. Aki azt képzei, hogy az élet verőfényes út, simára gyalult parkett, amelyen akadálytalanul

végigsétálhat, az teremthet magának kényelmes életet, de lélekemelkedettséget, lélektisztulást senki sem teremthet. Az új életet senki sem kapja készen máról-holnapra, csodamódra, minden gyötrődés és lelki fájdalom nélkül. Az új élet lélekvergődésben, a szív gyötrelmeiben születik meg. A tisztább életért szenvedés velejárója az élet és a lélek nemességének. Félek is attól, ki sohasem érezte a bánat léhellyét, ki mindig örökös verőfényben jár s nem rejteget lelkében csendes temetőkertet. Rendesen átlagember, ki megalkuszik a világ szerint Istennel és önmagával. Mosolygását az élet változása adja és nem saját lelke, könnyét öklötés váltja ki és nem a belső élet válságai. Hiányzik belőle a nemes vágyódás, a tiszta emberi akarás, a legszentebb emberi eszmény. Aki sirni tud maga felett és lelki válságokat szenved át, az az új élet kapujában áll s tavaszi erők áramlását érzi. Áldott könnyek, melyekben gyöngyszemekké nemesednek lelkünk fájdalmai! Ne féljünk a könnyektől, sem pedig a szenvedéstől! Tanuljunk meg sirni és merjünk szenvedni önmagunk fejlődéséért.

A tékozló fiú lelkében homályosan élt az ő kialakuló új életének tudata. Tudta, hogy régi, bűnös életét nem folytathatja. Nem is akarja folytatni! Hiszen nemcsak a kenyéréhség, a rongyokban szegyenkezés, hanem egyszersmind a lelki megcsömörlés és az új élet után való vágyódás vezeti haza. Azt is sejti, hogy régi otthoni élete sem térhet többé vissza. Eljátszotta jogát arra, hogy úgy éljen, mint annakelőtte s a fiú természetes régi jogain építse fel új életét. Érzi, hogy az „élet nem palatábla“, melyre játékos kézzel könnyen törlődő krétával meghúzzuk cselekedeteink vonalait, hogy azután megint néhány bánatkönnyel tisztára mossuk, hanem kemény márványtábla, melybe cselekedeteink letörölhetetlen vésőéllal mélyeszkednek. A futóhomokról letörölheted, amit ráírtál és azt mond-

hatod: nem így akarom, máskép csinálom! De életed cselekedeteit nem teheted meg nem történetké, hanem viselni tartozol azok következményeit. Ezt megsejtette a tékozló fiú. Sejtelve azután édesapja szavaiban világos tudattá vált.

A példázatot Jézus így folytatja: „Az atyja pedig mondá a szolgáinak: Hozzátok ki fööltöző ruhámat, adjátok fel reá és huzzatok gyűrűt a kezére és sarút a lábaira”.

Az édesapa saját ünneplő, fööltöző ruháját készítteti elő fia számára. Nem a fia ruháját. A saját magáét. És a fiú nem kiálthat közbe: Ne az édesapámét, hanem az én ruhámat hozzátok! Ne az édesapám gyűrűivel ékesítsétek kezeimet, hanem az enyémmel! Nem kiálthat közbe, mert jól tudja, hogy neki sem ruhája, sem gyűrűje, sem semmije az apai háznál nincsen. Neki nincs követelni valója. A fogadtatásnál nem éri szemrehányás, sőt inkább csodálatos megbocsátó szeretet hajol le hozzá. A feléje hangzó szó is csupa kegyelem és mégis, vagy talán éppen ezért, mindaz, amit lát és hall, ítéletté válik felette. Megérti azt a nagy igazságot, hogy a megtérő ember új élete nem a jog, hanem a kegyelem alapján áll. Mindaz, ami körülveszi: gazdagság, kincs, életszépség, nem az övé, hanem az Istené, ő pedig mindezt Isten ingyen való kegyelméből élvezi és használja.

Az új élet tehát a bűn halálánál és az Isten kegyelménél kezdődik. A régi élet bűnben való élet. Elszakított Istentől, megtörte vagy meggyengítette bennünk az isteni szellem hatásait. A bűn eredménye: a halál.

„De az Isten gazdag lévén irgalmasságban, az Ő nagy szerelméből, mellyel minket szeretett, minket, kik meg voltunk halva a vétkek miatt, megelevenített együtt a Krisztussal. (Ef. 2., 4—5.)” A régi élet tehát

a bűnnek való meghalással végződik és az új élet az isteni kegyelemnél kezdődik. Pál apostol mélységes bölcseséggel mondja: „Meghaltatok és a ti éltetek el van rejtve a Krisztussal Istenben. (Kol. 3., 3.)” A mi elrejtett életünk! A tenger drágagyöngye, melyet rettenetes víztömeg mélyéből fel kell hoznunk. A bánya aranyérce, melyet meg kell keresnünk s a hitvány kőrétegek közül ki kell kalapálnunk. A kérdések egész raja ostromolja lelkünket. Honnan veszed életed nagy vonalait? A konturokat, melyekben elhelyezkedel, az irányt, melyet követsz, az elveket és mértéket, melyeket alkalmazol? Semmivel sem törődve élsz máról-holnapra, vagy pedig filozófus és életbölcselő vagy? Eklektikus, vagy eudaimonista? Micsoda hatásokat engedsz érvényesülni lelkedben és életedben? Igazságokat, meggyőződések, melyek egyéniségedet, jellemedet és életedet márványkőbe vésett képpé teszik, avagy pedig viaszbáb leszel a nagyipari üzemet megvalósító társadalom kezében? Nincsen egyéniséged, hanem szótlannál, tehetetlenül elfogadod mindazt, amit rád erőszakol a meggyőződést, erkölcsöt, elveket kigúnyoló, máról-holnapra megváltozó társadalmi felfogás? A kérdéskomplexumban felrajzó problémákat biztos kezekkel vezeti le Pál apostol, mikor azt mondja, hogy a Te életed a Krisztus által az Istenben van elrejtve. Ez a Te új életed. Együtt élsz a Krisztussal! Egyetlen élethivatásod abban áll, hogy a Krisztusban rejtőzködő új életedet megkeresd, fölépítsd és éld végig.

Ebben azután adva van az új élet tartalma is.

A Krisztussal való közösségben magasabb jelentőséget nyer az egész élet. A tékozló fiú eddig önmagáért élt, most pedig az apjáért fog élni. Szive, lelke, munkája, fáradozása, vágya, akaratereje, mindenminden az apjáé. Eddig elfogult, önző, egyéni, földhöz tapadó életet élt. Most valami magasabb életszempont és valami egyetemes jellemvonás illeszkedik életébe.

A bűnös élet mindig az ént állítja az élet közép-pontjába. Föléje emelkedik az Istennek: követel, parancsol, isteni akaratot megtagad, elégedetlenkedik. Föléje emelkedik embertársainak s ezekhez való életviszonyában is csak a saját maga érdekét keresi. Teljesen átjárja és megfertőzi az önzés. Ugyannyira, hogy az emberek értékét is a hasznuk szerint ítéli meg.

Ezzel a régi étellel szemben az új élet egészen új értékelméletet állapít meg. Az ember fölé helyezkedik az Isten. Egocentrikus világnézet helyett theocentrikus életírányt alakít ki. Az élet az Istentől nyeri értékét és jelentőségét. Nem az, hogy mit képzelsz magadról, hanem hogy mily erővel képviseled életedben az örökkévaló isteni eszményeket. Ezen a magaslaton eltűnik az önzés és kicsinyesség s az élet hatalmas, nagy isteni vonalai érvényesülnek. Kicsinyes önérdékek, apró vágyak, leplezett törekvések elhalnak. Megérzed, hogy végtelen nagyra hívott az Isten. Talán a társadalom, az emberek milliói nem látják a te nagyrahivatottságodat, de azért te tudod, hogy felőled nagy az Isten rendelése. Tudod, hogy nem lehet nagyobb élethivatás, mint midőn az ember Istenért él s a Krisztusban elrejtett új életet megkeresi és kidolgozza!

Az új élet ama jellege, mely szerint tartalmát az Istenhez való viszony állapítja meg, biztosítja az ember igazi életméltóságát. Miben keresik az emberek életméltóságukat? Vagyonban, tudományban, hatalomban, hivatali, avagy társadalmi állásban, befolyásban, tekintélyben. Pedig mindez elmulandó érték. Az igazi emberi méltóságot csakis az Istennel való közösség biztosítja. A kegyelem bennünket Isten munkatársaivá tesz. Hatalmas igazságot kiáltott Pál apostol az emberiség lelkébe: „Immár nem vagytok jövevények és zsellérek, hanem polgártársai a szenteknek és cselédei az Istennek. (Ef. 2., 19.)” Szédítő méltóság! Kaotikus

bizonytalanságban formálódik előttünk az Isten világkormányzó munkájának hatalmas koncepciója. Akármily kicsiny parányai legyünk is a hatalmas világmindenségnek, értéket jelentünk. És pedig egyedül való értéket az Isten előtt. Nem földi, nem hívságos emberi, hanem a lényegét biztosító isteni mérték szerint nyer megállapítást a mi emberi méltóságunk. Az örökkévaló Isten világkormányzása jogot, igazságot, lelki értéket, szeretetet, tiszta boldogságot, a természet és az élet megdicsőülését, fejlődést, életérték emelkedést akar biztosítani. Ezek a vonalak hozzátartoznak az Isten világkormányzó programjához. És mi nem élünk ezen a programmon kívül, hanem benne vagyunk ebben a munkaprogramban. Az Isten nemcsak velünk, hanem általunk akar cselekedni. Velünk és általunk akarja megvalósítani az Ő isteni cél gondolatait. Mi az Isten munkatársai vagyunk. Ez a legnagyobb emberi méltóság.

A tékozló fiú azután megrajzolja az új élet korlátait is. Tisztában van azzal, hogy ezután más lesz az élvezete és a gyönyörűsége. És pedig nemcsak azért, mert más életkörülmények között kell elhelyezkednie, hanem mert ő maga is más követelésekkel lép fel az étellel szemben. Életválságaiban megtanulta, hogy van örökkévaló lelke s az igazi boldogság az, mely a lélek örökkévaló igényeit táplálja. Megismeri a munka értékét. Az ösztönök és indulatok felett való uralkodás boldogságát. Leszámol a szenvedéssel, nyomorúsággal, magával a halállal. És megtanulja azt, hogy új életének korlátát minden életkörülmény közt és minden életviszonylatban az apjához való közössége állapítja meg.

A te új életedben is az Istennel való életközösség a korlát. Élvezetedben minden szabad, de semmi sem a lélek rovására. Kötelességteljesítésed mértéke és minősége szintén Istennel való közösséged szerint

igazodik. Isten nélkül munkád kényszermunka, lélek nélküli kenyérbiztosító verejtékezés. Istennel való közösségben pedig munkád hivatás, lélek odaadás, egyéniséged kiépítésének Isten adta eszköze. A szenvedés és a bűn az Istennel való közösségben is felkeresnek. De akkor is mindenén átragyog az egyetlen bizonyosság: az Isten kegyelme. Van szerető Atyánk, van Megváltónk, vannak örökkévaló eszményeink és életigazságaink és van minden jónak végső diadala. Az életboldogság arculatja is megváltozik. Nem sorskedvezés, nem életemény, nem külső ragyogás és szerencse. Nem különálló életjáruék, nem a jócselekedet jutalma. Boldogság maga az új élet. Nézni a gabona növését, hallani az erdő zúgását, látni az élet ezernyi tarkaságát, az emberek küzdését, örömét és szenvedését, szeretni, megbocsátani, jót akarni, látni a csillagos eget és látni, sőt bizonyosan tudni, hogy felette Isten van, aki éltet és megtart. Ez maga az igazi boldogság. Az Istennel való életközösség mindig boldogságot teremt. És ha nincsen is kitörölve az életből a szenvedés, a kisértés, a csalódás, ha nyomon kísér is a lassu fejlődés keserősége, a hasztalan munka fájdalma, mégis mindez nem érinti a mi igazi boldogságunkat. Az ember föléje kerül saját életének. Mint valami nagy, fekete víztömeg, lábai alatt viharzik el az élet folyama. Törött deszkadarabokat, egy-egy élet emlékeit és roncsait sodorja magával. De mi felette állunk a zúgó vizeknek s minden változást abból a szempontból nézünk és értékelünk, hogy mennyiben hozza világosságra az Istenben elrejtett életünket.

Az új élet által csodálatos lelki egyensúlyozást sajátít el az ember. Új nézőpontokat érvényesít az élet eseményeivel szemben. Új értékelmélet szerint mérlegel s mindezzel együtt új lelki erőket érvényesít életében. Minden szenvedés és csalódás, betegség és nyomoruság felett csodálatos benső biztonság foglalja

egységbe a lélek legdrágább érzéseit. Ez a lelki egyensúly megóvja az embernek Istenbe vetett bizodalját, az igazságba és szeretetbe vetett hitét. Akármilyen tör-ténjék is a rajta kívül eső világban, az ő benső világa megmarad. Meg vagyok győződve arról is, hogy ez a lelki egyensúly az idegélet egyik legfőbb támaszát képezi. Nem volna annyi roncsolt idegzetű, beteg lelkű, meg nem értett életet élő szerencsétlen ember, ha a lelki életben meg lenne az Istenbe vetett feltétlen hitnek és bizodalomnak ama kőpillére, mely mint az erős bolthajtás, a külső élet minden megterhelését el tudja hordozni.

IV. Az új élet erői.

Akarod-e ezt az új életet? Akarod-e a maga egyszerűségével, nemes vonalaival, küzdelmeivel, lemondásaival? Avagy előnyt adsz a régi életnek, a gyönyörnek, az érdek uralmának, annak a féltértékű életnek, mely ég és föld közötti határozatlanságban folyik le, mindent akar: világot és mennyet, testet és életet, Istent és az ember istenségét, de épen azért nem is nyújt semmi mást, hanem csak csenevész, félbe-maradt, értéktelen féléletet?

A tékozló fiú felemeli fejét: Akarom! . . . Válaszában, mint a szimfonikus műben a panaszos zengésű mély hegedű hangja, benne sír a múlt feletti bűnbánata, de egyszersmind belézendül önmagába vetett felujjongó hite s az Isten bűnbocsátó kegyelmébe vetett rendületlen reménysége. Akarom! . . .

Belépnek a kapun. Odabenn ünneplőbe öltözött minden. Asztalok kerülnek, szolgálók sűrűlődnék, szomszédból, távolabbról jóbarátok jönnek. Kezdődik a vigadozás. S az asztalfőn, a boldog édesapa mellett, ott ül az apja ünneplő ruhájában, az elveszett és megtalált fiú. Kézén fénylőn ragyog az édesapja drága-

köves aranygyűrűje. Szíve körül csodálatos melegség játszik. Akárhova néz, mindenünnen szeretet sugárzik feléje. A felszolgáló cselédek szolgálatkész mozgása, a jóbarátok feléje röppenő meleg tekintete, az édesapja szótlán boldogsága. És mégis lassanként valami kínzó sejtelem száll lelkére. Tavaszi homálytalan napvirradta után hirtelen aláereszkedő sűrű köd. Akarom! . . . mondogatja lelke. Akarom! . . . mondogatja újra és újra. Hirtelen félelem reszketi meg lelkét. Akarom, de vajjon tudom-e? Az akaratom megvan, de van-e erőm? Az elhatározásom erős, de lesz-e a megvalósításhoz képességem?

Az életbölcselek egy része az új élethez szükséges erőt magában az emberben keresi. Az egyik csoport azt gondolja, hogy elegendő az ismerőtehetség kiművelése. Sokrates szerint az a fontos, hogy az ember ne merüljön ki hiábavaló spekulációkban, hanem igyekezzék megszerezni a helyes ismereteket, mert a helyes ismeret a helyes cselekvés feltétele. Ha hiányzik a helyes ismeret, akkor beáll a gondolkodásbeli és cselekvésbeli tévedés. A gonosz indulatok felébresztése csak akkor lehetséges, ha hiányoznak a helyes ismeretek. Az erény is nem más, mint a helyes ismeret gyakorlati megvalósítása. A jellem pedig nem egyéb, mint megacélosodott ismeret. Így gondolkodik Sokrates s a modern emberek gondolkodásában is fel-felcsillog egy-egy sokratesi gondolat, fájdalom, nem annyira mint bölcsesség, hanem inkább mint az ember értelmi képességének túlértékelése.

Plato a léleknek az érzéki vágyak alól való fel szabadulásában látja az új élet lényegét. Az életét nem tisztíthatja meg semmi más, hanem csak az embernek önmagába való visszavonulása és a lélek nyugalma. Az életátalakulást szerinte öt dolog jelzi: 1. mérték, mely megvédelmez a túlzás ellen; 2. harmónia, mely a hiány nélküli életet biztosítja; 3. érte-

telem és belátás, mellyel harmóniát és mértéket viszünk életünkbe; 4. tudomány és művészet; 5. az erényekből, a megismerésből származó öröm.

A modern intellektuálisták között is sokan gondolják, hogy az élet megjobbulásához elegendő a pontokba foglalható feltételsorozat, egy kis lelki nevelés, önfegyelmzés, az intellektualis képesség fokozása, a tudomány, a művészet, a szellemi élet igazságának és szépségének okos felhasználása.

Az új élet kialakításánál tényleg van szerepe az értelmi képességnek. Ezt el kell ismernünk. De épen úgy érezzük azt is, hogy amit az intellektuális képesség nyújt, az még nem életerő és amit ezzel megteremteni tudunk, az még nem új élet. A finomodott intellektuális képesség teremthet szubtilis lelki életet, filozófiai elmélyülést, a kiválasztottaknak osztályrészül jutó szellemi emelkedettséget, de ez még korántsem jelent egyet az új élettel.

Hasonlóképen egyoldalú irányban keresik az új élet problémájának megoldását azok, kik az érzelem és kedély kiművelésére vetik a fősúlyt. Ezekkel szemben is csak egyet mondhatunk: az ember érzelmi világa rendkívül fontos, az életet formáló erők szempontjából jelentősége igen nagy, de semmiféle megfinomodott érzelem, vagy elmélyült kedély nem tudja megadni az embernek azt az életerőt, melyre az új élet kialakításánál szüksége van.

Épen így tévednek azok, kik az új élet teremtő erejét tisztán magában az emberi akaratban keresik. Bizonyos az, hogy az ember hozzájárulása, elhatározása, lelki erejének megfeszítése nélkül új élet ki nem alakulhat, de az is bizonyos, hogy tisztán ez az emberi akarat-erő nem lehet elegendő az új élet megteremtéséhez.

Sokan egybefoglalják az értelmi, érzelmi és akarat-tényezőket s olyan életjobbító, önfegyelmző életrend-

szert konstruálnak, mint aminőt például Franklin életéből ismerünk.

De hát vajjon ez volna az új életet biztosító erő? Ez ad megnyugtató feleletet a lélek mélyén égő ama kérdésre, hogy, ha akarom az új élelet, vajjon tudom-e azt megvalósítani? Elengendő az, hogy meditálj, gondolkodj, ítélj, következtess, légy önfegyelmző, állhatatos, bátor és erős akaratú? A kérdésekre csak egy válaszunk lehet: mindezen módszerek szerint lehet elérni életemelkedést, külső javítást, életdíszítést, de olyan életjobbulást, mely az ember és az élet benső lényegét érinti, nem lehet elérni. Ezen állítás helyességét az ember lényegének helyes felfogása dönti el.

Miben is áll az ember lényege? Két emberkép, viaskodik lelkünkben: a régi és az új ember képe. Amit Pál apostol az Efezusi levél 4.-ik részében leír, az az ember lelki fejlődésének harca. A régi emberkép „erkölcsi érzés nélkül él”, bűnre adja magát, csalárdság, érzékiség veszi körül. Az új ember „megújul az ő elméje szerint”. Megtalálja örökkévaló emberi hivatását: a mulandóságban az Örökkévalót szolgálja. A Krisztus testét építi. A felebaráti szeretetet munkálja. A jóságért, az igazságért él. A régi ember a σάρξ, az új ember a πνεῦμα uralma alatt áll. És az új ember csakis a régi ember legyőzése után épülhet ki. „Vetkezzétek le a régi élet szerint való ó embert. Öltözzétek fel amaz új embert, mely Isten szerint teremtett igazságban és valóságos szentségben.” A régi és az új élet közbevetése tehát nem oldható meg egy kis külsőleges tatarozással. Nem külső díszítésre van szükség, hanem az ember benső átformálására. Filozófiai rendszer, történelmi funkció, akarat-koncentráció nem elegendő.

„Szükség néktek ujonnan születetek”, mondja a Krisztus. Újjászületés nélkül nincsen új élet. Aki enélkül akar új életet teremteni, az önmagát áltatva

megtalálhatja a szót, de az igazi élettartalom és életeredmény nélkül. Mert az új élet Istenhez térés és Istenben megnyugvás. Tehát egy életelv megtalálása és ennek az új életelvnek az életünkbe való beiktatása. Megszűnünk az érzéki világ szolgái lenni és egy lelki birodalom munkásaivá tesszük magunkat. Az isteni kegyelem által a világkormányzó Isten munkatársaivá leszünk. Nem vagyunk tehát kiskorú gyermekek, vagy az apai akarat szolgálalkú hódolói, hanem erős hitű, kiépített meggyőződésű, felnőtt emberek vagyunk, kik életük és cselekvésük normáját az isteni törvény és a lelkiismeret összecsendülésében s emberi méltóságukat önmaguk szabad odaadásában találják meg.

Az új élethez tehát isteni erőre van szükség. Ez az erő megtartó és megújító hatású. Az újjászületésnek nincsen mágikus hatása és nincsen örök érvényessége. A jót, a hitet fenntartja az emberben és megerősíti az Istennel való közösséget. A kísértés azért megmarad. A bűnös ösztönök és vágyak azután is felébrednek az ember lelkében. Megkísérti az ember saját magát. És a körülötte lévő világ is száz és ezer kísértést rejt magában. De az Isten erőt ad a jóban való megmaradásra. „Boldog ember az, aki a kísértésben kitart, mert minekutána megpróbáltatott, elveszi az életnek koronáját, amit az Úr ígért az Őt szeretőnek.” (Jak. 1., 12.) Sőt az új életnek külön kísértései is vannak. Az elbizakodottság, mely saját megtértségét állandó, befejezett dolognak tartja. A mások fölé emelkedő lelki gőg, az alázatosságban felfuvalkodó lelki büszkeség. Elfelejtése annak, hogy amint rész szerint van bennünk az ismeret, úgy a teljes tökéletességet nem érhetjük el.

A tékozló fiú lelkén mindig nyomasztóbb lesz az aggodás nehéz, szürke köde. Nem bírja el a falak közt hullámozó ujjongó örömet. Kilép a szabad ég alá. Ajka öntudatlanul ismételteti: akarom, akarom, de vajjon

tudom-e? . . . Szeme lázban ég. Nem áll sokáig csüggedve, kishitűen, egyszerre melléje lép az édesapja. Biztos, bátorító szorítással megfogja kezét és szól hozzá: „Elég néked az én kegyelmem!” Csak egy rövid mondat: Elég néked az én kegyelmem! . . . és mégis csodálatos erők zsendülnek belőle: emberi nagy bátorságok, merész elhatározások, diadal-bizonyosságok, csendes megnyugvások. „Elég néked az én kegyelmem!” . . . ismételteti újra és újra a tékozló fiú. Azután bizakodva felemeli fejét s erős hittel belenéz az atyja szemébe.

Az Istennel maradás a mi új életünk ereje. Ez azonban teljes lelki közösséget jelent. Az Istenhez tartozás formai külsősége nem oldja meg a kérdést. Nem elég a külső egyháziaskodás. Keveset ér az életnek a külső vallásosság üveggyöngyeivel való felékitése. Igazi élet-átadásra és élet-átvételre van szükség. Új élet csak Istenben lehet. S az Istenben való új életet csakis Jézusban és Jézus által teremthetjük meg.

Az új élet eme feltétele az egyházhoz vezet el bennünket. Az egyház a Krisztus teste. Nem emberi organizáció, hanem isteni organizmus. Feje az élő Krisztus. Nem kell egyebet tennünk, hanem az egyház eme bibliai meghatározását a maga konzekvenciáiban levezetnünk s az új életre vezető gyakorlati követelések egész sorozata tárul fel előttünk. Ha az egyház feje a Krisztus és mi a Krisztus testéhez tartozunk, akkor kell, hogy az Ő gondolatai irányítsanak, az Ő akarata parancsoljon, az Ő célkijelölései szerint az Ő szolgálatában értékesítsük összes testi és lelki erőinket. Általunk a Krisztus világátalakító és megjobbító élet-programjának kell teljesülésbe mennie. Mi az ő élő testének élő szervei vagyunk. Gondolatot, irányítást, erőt tőle nyerünk. Emberi méltóságunk az új életben épen a neki szolgálásban van megadva. Alárendeljük magunkat Jézusnak és ezáltal emelkedünk fel emberi méltóságunkba.

Az egyház a Krisztussal kapcsol össze bennünket. Épen azért az új élet kialakításánál nem nélkülözhetjük az egyházat. Különben is az emlék száz és ezer kötelekeivel tapadunk hozzá. Betüket jegyez lelkünk fehér lapjára. Formálja jellemünket. Nemes irányzata tiszta fürdőjében megtisztítja érzelmeinket. Kicsoda tudná számbeli értékre átszámítani, hogy mit jelent a régi templom hatása az ember lelkére és életfejlődésére? A régi templom, a régi orgonaszó, a régi harangkondulás. A hosszú, fehér boltozatos templom alatt szétáradó isteni íge. Az a gondolat, hogy ebben a templomban kereszteltek meg. A konfirmáció s az esküvő emléke. A nehéz ólomsúlyú gondolat, mely Isten ígésével együtt a koporsó mellett hullott lelkünkbe. De egytől-egyig az egyházzal, a lelki édesanyával forrasztja össze lelkünket és életünket.

Már most az a kérdés: mit jelent az egyház a te életedben? Lelki édesanyád, kinek emlőjén nevelkedtél, beszédes ajkán csüngesz, kinek nemcsak kimondott akarata, de szelid tekintete is kormányozza elhatározásodat és cselekvéseidet? Édesanya, kitől új erőt, nemes indítást, vigasztalást, megtartást, életirányt, célkitűzést kapsz? Kihez az élet csalódásai között visszatérsz, hogy ölébe rejtse könnytől ázott arcodat s keze simításától bizóbb és jobb légy, mint annakelőtte voltál? Vagy életedben elsorvadt az egyház jelentősége? Korlátnak érzed, mely felfogásod szabad szárnyalását lehetetlenné teszi? Nehéz sziklatömbnek, mely rágördül egyéniséged szabad fejlődésére, bilincsnek, mely zörögve sir szabadságot követelő lelkeden? Talán szüknek érzed a templomot s feldőntöd falait, mert azt mondod, hogy neked sem egyházra, sem templomra nincsen szükséged, mert te magad is meg tudod teremteni az Istennel való életközösségedet. Ebben az esetben az egyház számodra nem jelent semmit sem. Egy rajtad kívül álló valami,

nem isteni organizmus, hanem csak emberi organizáció. Lelkednek hozzá semmi köze. Csak külsőleg tartozol hozzá. Beleszületté, külsőleg benne vagy, ennyi az egész.

Ha az eddig elmondott okfejtést nyomon kísérted, úgy csak egy elhatározás ébredhet lelkedben. Új életed biztosítására isteni erőre, az isteni erő biztosítása céljából az Istennel való életközösségre s ennek biztosítása céljából az egyházzal való élő kapcsolatra van szükséged. Mert erőt csakis az egyházhoz való benső hozzátartozás adhat. A modern ember tragikus tévedését látjuk abban, hogy elbizakodott felvilágosodottságában egyáltalában nem értékeli az egyház óriási jelentőségét. Formasággá teszi az egyházban való életet, a hit és szeretet közösségét, amint spekulációvá teszi magát a vallást is. Világnézetté degradálja a vallást, meghagyja belőle mindazt, ami mint gyakorlati életbölcselem érvényesülésre találhat az ember életében. Ellenben kikapcsol belőle mindent, ami a lélek üdvösségének kérdéséhez tartozik. Pedig az új élet az isteni kegyelem alapján álló élet. Biztosítéka a Krisztus megváltó személye. Tehát egy történelmi személy. Egy történelmi tény és nem filozófiai szertefoszló spekuláció.

Aki hitével Jézust megragadja és benne él, az új erőt nyer az új élethez. Ez az igazi keresztyén élet. Kivirágzik, mint az életerős fa és gazdag gyümölcsöket hoz. Az egyház és Krisztus nélküli valóság ellenben csak üres látszat-érték: a lélek és élet megjobbítására nem képes. Mit ér az, ha néha-néha templomba mégy? Ha nagy ünnepek jöttén beülsz családot régi megszokott helyére? Mit keresel tulajdonképen a templomban? Gyönyörködtető, szép ünnepi szónoklatot, vagy Isten akaratának kijelentését s az Ő szent igéjében hozzád intézett parancsolatát? Gondolsz-e arra, hogy a templomból csak akkor vihetsz

magaddal értéket, ha a templomba vittél is magaddal értéket a lelkedbe zárva. Neked erre van szükséged: a mennyei Atya erejére és kegyelmére.

Az Istennel való állandó életközösséget nem adhatja meg kizárólag a templom és a külső egyházas élet. Állandó kapcsolatot csak akkor teremthetsz, ha Isten szavát mindennap hallgatod s az ő akaratát mindennap keresed. Ez az élet forrásához: a Bibliához vezet téged. Tedd azt életkönyvvé, olvasd mindennap és erősítsd általa lelkedet. Tárd fel szívedet Isten előtt alázatos, őszinte, buzgó imádkozásban. De imádságod ne legyen csupán kiáltó szó és finomra csiszolt szónoki beszéd, hanem legyen lelked őszinte megrezdülése s szíved felsóhajtása az Istenhez. Ne akard emberi terveid és vágyaid szerint kihasználni az örökkévaló Istent. Ne kapcsold Istenbe vetett hitedet ahhoz, hogy egy-egy kérésed teljesülésre talál-e? Az imádság meghallgatása és a kérés teljesítése nem egy és ugyanazon dolog. Hanem igenis tanulj meg az úri szent imádságot nemcsak szavai, hanem mélységes értelme szerint is. Amint kéréseid isteni bölcsesség szerint nyertek elhelyezkedést, úgy tarts bölcsen rendet az Isten elé terjesztett kéréseid sorrendjében. Először az Isten, azután az ember. Első a lélek, azután a test. Ha megtanulod az ilyen lélek szerinti imádkozást s imádkozásod szavára megvárnod az Isten válaszát is, — hogyha pedig az Isten ígését mindennap olvasod, hogyne hallanád meg akkor, midőn Istened szól tehozzád — akkor mindezzel erősíted Istennel való állandó életközösségedet. És akkor ebből az életközösségből nyered azt az állandó új erőt, mely az Istenben való új élethez szükséges.

Mindezt elmondotta a tékozló fiúnak az édesapja erős kézszeritása és csendes szava: „Elég néked az én kegyelmem!” Ha Istenben tudunk élni, akkor lehet a régi élet visszatérő kísértése akármily erős, mindig

találunk az új élethez erőt az Isten kegyelmében. Nekünk is elég az Isten kegyelme.

A végén ismét egy ember áll a reggeli napsütésben. Körülötte oszladozik a sötét éjszaka. A hajnal fehér keze alányul s csendesen szétlebbenti a felhők fekete kárpíjtját. A hegygerinc mögött piros sáv színesíti az ég alját. Most kél a nap. És az ember maga mögé tekint. Kénesőbe temetkezett Sodomát lát, a bűnök elsülyedt városát, a szenvedélyek kárhózatában összeégett bűnös életet. Lelke megrázkódik az emlékek súlya alatt. Azután maga elé tekint. Mi vár reá? Négy fal rabsága, apai parancs önkénye, szolgaság járma? Nem! . . . A reggeli nap keltében megvilágosodik előtte az udvarház. Napsugár hull a munkaeszközökre, az emberi küzdés és reménykedés bizonyosságaira. S amint rátekint az édesapjára, észreveszi, hogy nem a kelő napból, hanem az édesapja lelkéből hull mindenre világosság. Az édesapja erős keze, az édesapja megbocsátó, új életre vezető, meleg tekintete! Kiegyenesíti meggörnyedt fiatal testét. Megérzi, hogy az atyával való közösségre lépés néki nem a gyámoltalanok mankója, nem a múlt sebeinek kötözéke, nem a szentimentalizmus balzsama, hanem erő, cél, boldogság. Élete nem rezignáció, bár bűneit átérzi és fájlalja, nem passzivitás, bár tudja magában való erőtlenségét, hanem teljes aktivitás: egy új életnek akarása.

Kicsoda ez az ember? Nem álomhős, nem regéalak. Nem „Senkinek” hívják. A neve „Mindenki”. Én, te, mindenki. Az örök ember.

Te légy ez az ember! Te állj meg bizakodó szívvel, sötét éjszaka után a reggeli napsütésben! Te számolj le a bűnös régi étellel s te keresd az Isten kegyelmében biztosított új életet!

A „Luther-Társaság“ újabb kiadványai :

I. Élet és Vallás. Korkérdések az evangéliom világításában.
Szerkeszti *Dr. Pröhle Károly*.

1. **Új élet.** Írta *Kapi Béla*. Ára 6000 K.

A sorozat céljáról és tartalmáról a boríték 2. oldala tájékoztat.

II. Keresztyén Hithősök. Élet- és jellemrajzok sorozata
a keresztyénség történelméből. Szerkeszti *Dr. Kovács Sándor*.

Megjelent :

1. **Bocskay István, a szabadsághős és békeszerző fejedelem.** Írta *Dr. Kovács Sándor*. Képekkel. Alapára 80 fillér.

Sajtó alatt :

Bethlen Gábor, fejedelem. Írta *Dr. Kovács Sándor*. —
Képekkel.

Franklin Benjamin, egy igaz polgár élete. Írta *Györy Vilmos*. Képekkel.

Egy apostol az újabb korban. Írta *Györy Vilmos*. Képekkel.

III. A Luther-Könyvtár és Múzeum füzetei.

Szerkeszti *Dr. Kovács Sándor*.

1. **Luther a wormsi gyűlésen.** Emlékezés. Írta *Kovács Sándor*. Alapára 30 fillér.

2. **Optimizmus és pesszimizmus az evangéliom világításában.** Írta *Dr. Pröhle Károly*. Alapár 20 fillér.

3. **Báró Radvánszky Albert, egyetemes felügyelő székfoglaló beszéde.** (1923. márc. 22-én.) Alapára 30 fillér.

A Magyar Luther. Dr. Luther Márton művei magyar fordításban. Szerkesztette *Dr. Masznyik Endre*. I—VI. kötet. Alapára kötetenként füzve 10 K.

Luther műveinek igazolt régi megrendelői kötetenként füzve 8 K alapáron szerezhetik meg.

Az egyes kötetek kötve is kaphatók. A kötés ára esetről-esetre állapíttatik meg.

Mindezen kiadványok megrendelhetők a Luther-Társaság könyvkereskedésében Budapest, VIII. Szentkirály-u. 51/a, a pénz előzetes megküldése vagy utánvét mellett.

